

از نیل تا قیروان؛ پیوند شاعران ایرانی با سرزمین قاره سیاه

۴ اسفند ۱۴۰۴ ساعت ۱۶:۱۳

اشعار فارسی سده‌های میانه پر است از نام‌های سرزمین‌های افریقایی؛ از افریقیه و مصر تا زنگبار و نیل. این یادکردها نشان از آشنایی و تأثیرپذیری ادبی و فرهنگی میان ایران و افریقا دارد—پیوندی که بر پهنه‌ی زبان و خیال شکل گرفت، نه مرزهای جغرافیا.

در سده‌های میانه اسلامی، در مصر تا حدی به زبان فارسی توجه شده و کتاب ابو حیان غرناطی (سده ۷ ق/۱۳ م) با نام منطق الخرس فی لسان الفرس که اکنون از میان رفته، حاصل آشنایی با این زبان در همان محیط است. در اشعار فارسی نام افریقا به صورت «افریقیه» ضبط شده و اغلب منظور از واژه «افریقیه»، افریقای شمالی و به ویژه تونس کنونی و مناطق مجاور آن بوده است و در مفهوم قاره افریقای امروزی (با حدود جغرافیایی شناخته شده) به کار نرفته است. قدیم‌ترین شاعری که از افریقیه یاد کرده منوچهری دامغانی (اوایل سده پنجم) است: «روزی بود کاین پادشاه بخشد ولایت تو را از حد خط استوا تا غایت افریقیه، چون به لشکرگه او آئینه پیل زنده شاه افریقیه را جامه فرونیل زنند.» در ذهن سرایندگان، افریقا یکی از دورترین مناطق در غرب عالم بوده است، خاقانی شروانی (شاعر سده ششم) گوید: «از در افریقیه تا حد چین نام او فاروق دین افزای باد» بسیاری معتقدند که حوادث افریقا الهام بخش برخی از اشعار اسدی طوسی بوده است: «و ز آنجا سپه بردی زی قیروان که گیرد به تیغ از فریقی روان بر مرز افریقیه با سپاه چو آمد شد این آگهی نزد شاه» همچنین بسیاری از شاعران، نام بخش‌هایی از افریقا همانند مغرب، مصر، زنگبار، نیل یا شهرهای این قاره همچون قاره و قیروان را در اشعار خود آورده‌اند: «گفتم خراج مصر طلب می کند لب گفتا در این معامله کمتر زیان کنند» (دیوان حافظ) یا «نگویم که بر آب قادر نیند که بر شاطی نیل مستسقی اند.» (گلستان)

منبع: نشرکتاب، جواد، زمینه‌های تأثیر و تأثر هنر و معماری حوزه‌های تمدنی افریقا و ایران، مجموعه مقالات اولین همایش فرهنگی-تمدنی ایران و افریقا، ج ۲، چ اول، مرکز مطالعات افریقا، ۱۳۸۱، ص ۳۶

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/50300/سیاه-قاره-سرزمین-ایرانی-شاعران-پیوند-قیروان-نیل/50300>